Asia: E 5/2018 vp Valtioneuvoston selvitys: Kiertotalouspaketti 2018

Suomen luonnonsuojeluliiton lausunto eduskunnan ympäristövaliokunnalle komission kiertotalouspaketista 2018

Suomen luonnonsuojeluliitto (SLL) kiittää lausuntopyynnöstä. Yhdymme perusmuistion tulkintaan, että kiertotalouspaketti on tervetullut. EU:n muovistrategia samoin kuin materiaalien kierrätykseen ja niiden sisältämien haitallisten aineiden hallintaan liittyvä kemikaali-, tuote- ja jätelainsäädäntöjen rajapintojen tarkastelu ovat kiertotalouden vauhdittamisessa keskeisiä ja odotettuja aloitteita. Tuomme tässä muistiossa esille muutamia täydentäviä näkökulmia.

Luonnonsuojeluliitto tekee EU-lainsäädäntöön liittyvissä asioissa tiivistä yhteistyötä Brysselissä toimivan kattojärjestömme European Environmental Bureaun (EEB) kanssa. Siksi tämän muistion kannat heijastelevat myös EEB:n kantoja. Tulkinnat ovat kuitenkin SLL:n.

Vaikka tässä kuulemisessa avainasemassa on kiertotalous ja muovin kierrätys, on tärkeimpänä asiana silti korostettava, että jätehuollon etusijajärjestyksen hengessä muovin käytön vähentäminen ja tuotteiden uudelleenkäyttö ovat aina etusijalla jätehuollollisiin ratkaisuihin verrattuna. Tätä tulisi edistää taloudellisilla ohjauskeinoilla kuten verotuksella ja panttimaksuilla sekä sopivalla sääntelyllä. Kierrätysprosesseissa muovi hapettuu, hapertuu ja murenee ja tuottaa pahimmassa tapauksessa ympäristöön lisää mikromuovia, joten kierrätys ei ole kestävin ratkaisu.

Toinen tärkeä periaate on, ettei kierrätysmateriaalissa saa olla ympäristölle tai ihmisen terveydelle haitallisia aineita. Erityisesti tulee varmistaa, ettei kierrätetyssä muovissa ole haitta-aineita, jotka on sellaisenaan kielletty muussa lainsäädännössä esimerkiksi syöpää aiheuttavina. On huomattava, että muovin kierrätyksessä kierrätetään väistämättä myös haitta-aineita, sillä on olemassa haitallisia aineita, joille on poliittisista syistä annettu poikkeuslupia kierrätyksessä, esimerkiksi eräät penta- ja oktabromatut eetterit. Siksi on erittäin tärkeää saada kierrätyslainsäädäntö ajan tasalle, ja kierrätyksen on oltava läpinäkyvää ja valvottua.

1. **EU:n muovistrategia**

On hienoa, että muoviongelma tunnustetaan nyt laajasti ja siihen haetaan aktiivisesti ratkaisua. Erityisesti strategiassa kiinnitetään huomiota mikromuovien eli alle 0,5 cm läpimitaltaan olevien partikkelien sekä kertakäytön ja biohajoavien muovien ongelmiin eli siinä puhutaan olennaisimmista asioista. Lisäksi strategiassa keskustellaan myös verotuksellisista ja muista taloudellisista keinoista sekä avataan ovea lainsäädännölliselle rajoittamiselle.

Heikkoutena strategiassa on, ettei siinä aseteta tarkkoja tavoitteita ja ratkaisuja etsitään liiaksi vapaaehtoisten toimien suunnalta. On kuitenkin tosiasia, että vapaaehtoisten porkkanoiden lisäksi tarvitsemme mahdollisuuden käyttää keppiä tavoitteisiin pääsemiseksi.

Suomen luonnonsuojeluliitto – Finnish Association for Nature Conservation
Itälahdenkatu 22 b A, FI-00210 Helsinki, Finland | tel. +358 9 228 224
www.sll.fi | toimisto@sll.fi

Tärkeimmät asiat mikromuoviongelman ratkaisemisessa ovat:

1) On kiellettävä kolme asiaa: muoviset tai muovipinnoitteiset kertakäyttötuotteet, mikromuovien tarkoituksellinen käyttö esimerkiksi maaleissa ja pesuaineissa sekä luonnossa tosiasiallisesti hajoamattomat ns. biohajoavat pussit
2) On luotava pakkaus- ja muillekin muoveille panttijärjestelmät niin, että niitä ei päädy luontoon vaan ne tulevat kerätyiksi talteen
3) Muoviraaka-aineelle on saatava raaka-ainevero, jotta muut raaka-aineet tulisivat suhteellisesti kilpailukykyisemmiksi
4) On saatava tuottajat ottamaan vastuu muovien ympäristöystävällisyyden kasvattamisesta. Esimerkiksi keinokuituvaatteille täytyy kehittää pesupussit, joista muovinukka ei pääse vesistöihin.
5) Muovin raaka-ainepellettien joutuminen luontoon tulee estää yhteistyössä tuottajien kanssa.

Jotta tavoite kaiken EU-markkinoilla olevan muovin uudelleenkäytettävyydestä tai kierrätettävyydestä vuoteen 2030 mennessä toteutuisi, muovilaatuja tulee yksinkertaistaa ja niistä tulee tehdä helpommin kierrätettäviä esimerkiksi pullojen väriskaalaa vaalentamalla ja supistamalla. On varmistettava erilaisilla laatustandardeilla, etteivät kierrätysmuovit sisällä raskasmetalleja tai myrkkyjä. Käytettävissä olevia EU-työkaluja ovat esimerkiksi kemikaalilainsäädäntö, pakkausjätedirektiivi liiallisen pakkaamisen vähentämiseen, ekologinen tuotesuunnittelu, vihreät julkiset hankinnat ja ympäristömerkinnät.

2. Kemikaali-, tuote- ja jätelainsäädännön rajapinnat

EU:n komission arviot osoittavat selvästi, että nykyinen lainsäädäntökehikko vaatii sovittamista kiertotalouden tarpeisiin. Kierrätystä haittaavat niin raaka-aineketjun tietovaje kuin haitalliset kemikaalijäämät ja toisistaan eroavat standarditkin. Nämä aiheuttavat myös terveys- ja ympäristöriskejä. Kaikki tämä nostaa kierrätysmateriaalien hintaa suhteessa neitseellisiin materiaaleihin.

Asian ratkaisemiseksi on vahvistettava lainsäädäntöä, joka turvaa ihmisten terveyden ja ympäristön tilan myös kierrätysmateriaaleja käytettäessä. Täysi läpinäkyvyys tuotteiden kemikaalijäämien suhteen ja EU:n laajuiset ei-enää-jätettä -kriteerit ovat välttämättömyys. Kun puhutaan konkreettisesti huolta aiheuttavista aineista, komission yksiköiden valmisteluasiakirjan vaihtoehdoista parhaiten terveyden ja ympäristön turvaa vaihtoehtojen 1A ja 1B yhdistelmä. Lisäksi jäteraaka-aineet on luokiteltava CLP-asetuksen mukaisesti.

Vastauksena komission tiedonannossaan esittämiin suoriin kysymyksiin voidaan todeta seuraavaa:

<u>Teema 1:</u> On selvää, että tässä kuulemisessa käsiteltävien kiertotaloustavoitteiden turvalliseksi saavuttamiseksi pakollinen tiedon välitysjärjestelmä on välttämätön. Se ei ole vapaaehtoinen lisä. Tiedon kulku on välttämätön sen varmistamiseksi, että jokaisessa vaiheessa ollaan tietoisia ympäristöön ja terveyteen kohdistuvista uhkista. Tuotteiden kohdalla on edettävä aivan samalla tavalla kuin REACH:ssä: tiedon pitää kulkea ketjussa portaalta toiselle. Tämä on sisällytettävä lakivaatimuksiin.

<u>Teema 2:</u> Huolta aiheuttavia aineita EI voi kierrättää. Näitä sisältävä muovi on hävitettävä vaarallisena jätteenä. Ei ole mahdollista sallia muoviteollisuudelle taas uusia lykkäyksiä vaarallisten aineiden hallinnan kuntoon saattamiselle ja mahdollisuuksia toistaa tehtyjä virheitä myrkyllisten aineiden kanssa yhä uudelleen.

Teema 3: Viisainta olisi varmaan harmonisoida ainakin muovijätteelle ei-enää-jätettä -säännöt.

Teema 4: Kyllä, jätteet tulisi luokitella vaarallisiksi samoilla säännöillä kuin kemikaalit.

3. **Kiertotalouden seurantakehys**

Komissio on vastikään todennut, että kiertotalouden käytännön toteutuksen seuranta on ratkaisevan tärkeää, jos haluamme ymmärtää tärkeimmät menestystekijät, arvioida valittujen toimien vaikuttavuutta ja asettaa parhaat mahdolliset jatkotavoitteet. Tätä nyt esitelty seurantakehys ei saavuta.

Asian korjaamiseksi tulisi toteuttaa ainakin seuraavat asiat:

- raaka-aineiden tuottavuudelle tulee asettaa EU-tason yleistavoite, jossa tavoitellaan 30 % tuottavuuden kasvua vertailuvuodesta 2016 vuoteen 2030,
- kierrätysmarkkinoiden kehittämiseksi vihreille julkisille hankinnoille on luotava sitovat, konkreettiset ja kiristyvät tavoitteet,
- kierrätysmateriaalien osuuden lisäämiseksi Euroopassa on luotava selkeämmät tavoitteet niitä tukevine ohjaustoimineen, ja
- on kehitettävä makrotaloudellista ja ympäristöjalanjälkitietoa yhdistävät indikaattorit mittaamaan kiertotalouden edistymistä tietyillä talouden osa-alueilla, yrityksissä ja/ tai tuotteissa ja palveluissa.

Helsingissä 14.3.2018

Jouni Nissinen
suojelupäällikkö, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
puheenjohtaja, European Environmental Bureau
Sähköposti: jouni.nissinen@sll.fi
Puh: 040 120 9222